

LOGISTIKADA OMBORXONA XO‘JALIGI FAOLIYATINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH

Boymatov O‘tkirbek Tilovmurod o‘g‘li

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti Transport muhandisligi va logistikasi kafedrası assistenti

ORCID:0009-0003-4849-2382

E-mail: utkirbekboymatov92@gmail.com

Annotatsiya

Maqolada logistika tizimi doirasida omborxonona xo‘jaligi faoliyatini boshqarish va rivojlantirishning nazariy hamda amaliy jihatlari keng qamrovda tahlil etilgan. Omborlarning ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish sohasidagi o‘rni, ularning funksional vazifalari hamda logistika zanjiridagi roli asosli tarzda yoritilgan. Tadqiqotda omborxonona faoliyatini takomillashtirish orqali resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, xarajatlarni kamaytirish va logistika xizmatlari sifatini yaxshilash imkoniyatlari ko‘rib chiqilgan. Zamonaviy texnologiyalar, avtomatlashtirish va raqamli yechimlarning ombor tizimlariga integratsiyasi orqali operatsion jarayonlar samaradorligini oshirish yo‘llari tavsiflangan. Shuningdek, ombor turlarining ishlab chiqarish jarayonidagi ahamiyatiga ko‘ra tasnifi hamda xizmat ko‘rsatish sohasiga muvofiq klassifikatsiyasi ilmiy asosda bayon etilgan. Xulosa va takliflar qismida omborxonona xizmatlarini modernizatsiya qilish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va inson kapitalini rivojlantirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: omborxonona xo‘jaligi, logistika, omborxonona logistikasi, saqlash va taqsimlash tizimi, innovatsion boshqaruv.

Аннотация

В статье всесторонне рассмотрены теоретические и практические аспекты управления и развития складского хозяйства в рамках логистической системы. Обосновано значение складов в производственных и сервисных процессах, а также их функциональная роль в логистической цепочке. В исследовании проанализированы возможности повышения эффективности использования ресурсов, сокращения издержек и улучшения качества логистических услуг за счёт совершенствования складской деятельности. Описаны пути повышения операционной эффективности посредством интеграции современных технологий, автоматизации и цифровых решений в складские системы. Также проведена научная классификация типов складов в зависимости от их роли в производственном процессе и в сфере обслуживания. В заключении предложены практические рекомендации по модернизации складских услуг, внедрению инновационных технологий и развитию человеческого капитала.

Ключевые слова: складское хозяйство, логистика, складская логистика, система хранения и распределения, инновационное управление.

Abstract

The article comprehensively analyzes the theoretical and practical aspects of managing and developing warehouse operations within the logistics system. The

importance of warehouses in production and service processes, as well as their functional role in the logistics chain, is scientifically substantiated. The study examines opportunities to increase resource utilization efficiency, reduce costs, and improve the quality of logistics services through the enhancement of warehouse activities. It describes ways to boost operational efficiency by integrating modern technologies, automation, and digital solutions into warehouse systems. Additionally, a scientific classification of warehouse types based on their role in the production process and the service sector is provided. The conclusion offers practical recommendations for modernizing warehouse services, introducing innovative technologies, and developing human capital.

Keywords: warehouse management, logistics, warehouse logistics, storage and distribution system, innovative management.

KIRISH

Ombor yoki omborlar majmui xizmat koʻrsatish infrastrukturasi bilan birgalikda ombor xoʻjaligini tashkil etadi. Sanoat korxonasida ombor xoʻjaligining asosiy vazifasi — sanoatni tegishli moddiy resurslar bilan toʻgʻri taʼminlash, ularning saqlanishini tashkil etish va omborxonada amaliyotlari bilan bogʻliq xarajatlarni imkon qadar qisqartirishdan iborat. Logistika tizimida omborlarning ahamiyati va oʻrni juda muhim hisoblanadi.

Omborlar logistika tizimining asosiy qismlaridan birini tashkil etadi. Logistika tizimi omborlarga boʻlgan tashkiliy hamda texnik-iqtisodiy talablarni shakllantiradi, omborlar tizimining maqsadini va eng maqbul ishlash mezonlarini belgilaydi, yuklarni qayta ishlash shartlarini aniqlaydi. Oʻz navbatida, materiallarni omborga joylashtirish (omborni joylashuvi, mahsulotlarni saqlash usullari va boshqalar) zaxiralarning logistika tizimidagi aylanish xarajatlari, miqdori va harakati ustidan sezilarli taʼsir koʻrsatadi.

Ombor xizmati — logistika fanining oʻrganish obyekti boʻlib, u tovar-moddiy boyliklarni omborga joylashtirish, yukni qayta ishlash va oʻrash jarayonlarini oʻz ichiga oladi.

Omborga joylashtirish — logistik kanal ishtirokchilari tomonidan zaxiralarni saqlash, ularning butligini taʼminlash, ratsional tarzda joylashtirish, hisobga olish, doimiy yangilash va xavfsiz xizmat koʻrsatish usullaridan iborat jarayonlardir.

Logistika tizimining samaradorligini taʼminlashda omborxonada xoʻjaligi faoliyatini boshqarish va rivojlantirish muhim oʻrin tutadi. Mahsulotlarni optimal saqlash, qayta ishlash va tezkor yetkazib berish jarayonlari omborxonada operatsiyalarining samarali tashkil etilganiga bevosita bogʻliqdir. Omborxonada boshqaruvining takomillashtirilishi nafaqat resurslardan foydalanish samaradorligini oshiradi, balki korxonalarining bozordagi raqobatbardoshligini ham kuchaytiradi. Ombor xoʻjaligi sohasiga zamonaviy texnologiyalar — avtomatlashtirilgan tizimlar, raqamli nazorat va tahlil vositalarini joriy etish operatsion jarayonlarning aniqligi va tezkorligini taʼminlaydi. Shu jihatdan, omborxonada xoʻjaligini samarali boshqarish va doimiy rivojlantirish logistika tizimining umumiy samaradorligini oshirish va iqtisodiy oʻsishni taʼminlashda strategik ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Xalqaro innovatsion logistika, omborxonalar xo‘jaligini boshqarish, omborxonalar logistikasi, shuningdek xalqaro transport tashuvlarida omborxonalar logistika xizmatini samarali tashkil etish bo‘yicha ko‘plab xorijlik va mamlakatimiz olimlari ilmiy izlanishlar olib borgan.

Bunda chet ellik olimlardan Till Becker, Oliver Jeken, Julia Boppert va boshqalarning bir qator asarlari ushbu sohadagi tadqiqotlarga bag‘ishlangan. MDH mamlakatlari iqtisodchilari tomonidan yozilgan asarlarda ham logistikada innovatsion texnologiyalarni qo‘llash masalalari keng yoritilgan. Jumladan, G. Xamdanova, O. Astanakulov, A. P. Pankruxin, E. A. Utkin, Ye. P. Golubkov, G. L. Bagiyev, L. T. Danchenok, G. L. Gardariki va boshqalarni alohida ko‘rsatish mumkin [1, 2, 3].

O‘zbekistonlik logistik olimlar — xususan R. K. Rashidov, Y. Karriyeva, A. Kucharov va boshqalar ham innovatsion logistika hamda omborxonalar logistika nazariyasi va amaliyotini rivojlantirishga katta hissa qo‘shganlar [6, 7, 8].

Shu bilan birga, ularning asarlarida omborxonalar logistikasi sohasidagi innovatsiyalar, savdo faoliyati bilan shug‘ullanuvchi korxonalar omborxonalar logistika tizimida zamonaviy texnologiyalardan foydalanish zarurati haqida fikrlar ilgari surilgan bo‘lib, aynan shu yondashuv mazkur magistrlik dissertatsiyasining mavzusi, maqsad va vazifalarini aniqlab berdi.

METODOLOGIYA

Tadqiqotning uslubiy asosini transport xizmatlari ko‘rsatish tizimini takomillashtirish sohasidagi xorijiy va o‘zbekistonlik olimlarning ilmiy ishlarida bayon etilgan fundamental tushunchalar va qoidalar tashkil etadi [4, 5]. Muallif, shuningdek, ilmiy jamoalarning transport xizmatlarini ko‘rsatish tizimini takomillashtirish, transportning barcha turlaridan cheklangan va cheksiz foydalanish sharoitida ulardan foydalanish samaradorligi muammolarini o‘rganish, shakllantirish va ulardan foydalanish sohasidagi tadqiqotlar natijalariga tayanadi [9].

Iqtisodiyotda tovarlarni tashish va iste‘mol qilishning yangi yo‘nalishlarini ishlab chiqishda davlat organlari hisobotlari va statistik ma‘lumotlari, qonunchilik va me‘yoriy-huquqiy hujjatlar, O‘zbekiston kompaniyalarining uzoq muddatli rivojlanish dasturlari va hisobotlari asosiy manbalar sifatida qaraladi. Tadqiqot jarayonida funksional yo‘naltirilgan qidiruv, iqtisodiy va statistik tahlil, prognozlash hamda modellashtirishning turli usul va vositalaridan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mahsulotlarni omborda uzoq vaqt saqlashning salbiy tomoni shundaki, zaxiralarni saqlash bilan bog‘liq xarajatlar hisobiga tovar narxi oshadi. Bu xarajatlar omborga joylashtirish amaliyotlari, omborxonani ijaraga olish, uni tartibda saqlash bilan bog‘liq xarajatlarni o‘z ichiga oladi. Bundan tashqari, omborxonalar zaxiralari tashkil etilishi natijasida boshqa maqsadlarda foydalanilishi mumkin bo‘lgan katta miqdordagi moliyaviy resurslar aylanishdan chiqib qoladi.

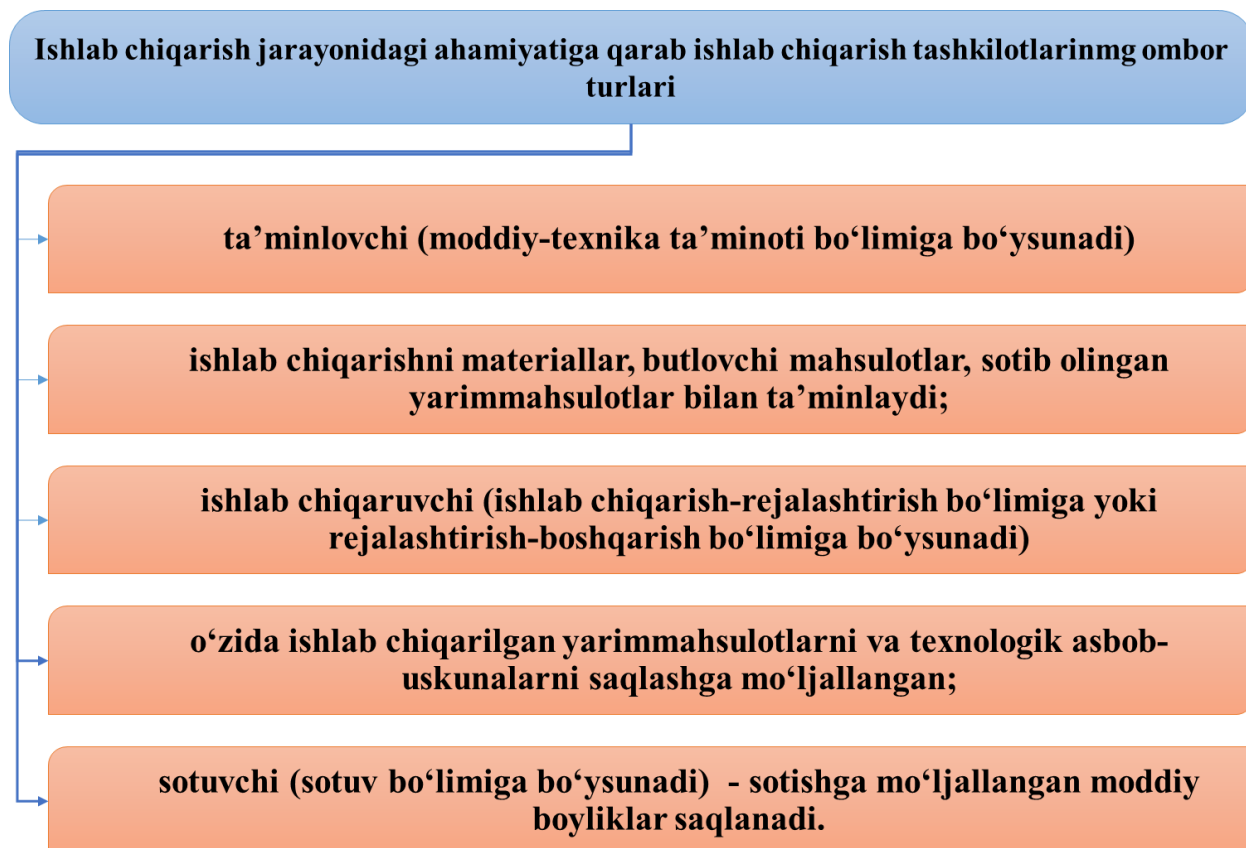
Shu sababli mahsulotlarni omborxonaga joylashtirish faqat xarajatlarni kamaytirishga yoki logistik servis sifatini oshirishga xizmat qilgan taqdirdagina

iqtisodiy jihatdan o‘zini oqlaydi. Bu talabga tez javob berish yoki arzon narxlarda oldindan sotib olish hisobiga iqtisodga erishish shaklida namoyon bo‘lishi mumkin.

Omborga joylashtirishning ijobiy tomoni shundaki, ishlab chiqarishni barqarorlashtirish imkoniyati yaratiladi, yuklarni butlash, zaxiralarni to‘plash va taqsimlashga zarur texnik va tashkiliy sharoitlar vujudga keladi. Demak, ombor xizmati logistikasi — bu ombor xo‘jaligida oqimlarni qayta ishlash jarayonida amalga oshiriladigan o‘zaro bog‘liq operatsiyalar kompleksidir.

Ombor logistikasi va ishlab chiqarish logistikasi korxonaga ishlab chiqarish jarayonini amalga oshirishda, resurslarni yetkazib berish, saqlash, boshqarish va ulardan foydalanish funksiyalarini bajarishda to‘liq o‘zaro aloqani ta‘minlaydi.

Mahsulot iste‘molchilari omborlari texnologik jarayon uzluksizligini ta‘minlashga mo‘ljallangan. Mazkur omborlarda tugallanmagan ishlab chiqarish zaxiralari, asboblari, ehtiyot qismlar va boshqa resurslar saqlanadi. Ishlab chiqarish jarayonidagi ahamiyatiga qarab, ishlab chiqarish tashkilotlarining omborlari quyidagi turlarga ajratiladi 1-rasmda keltirilgan (1-rasm).

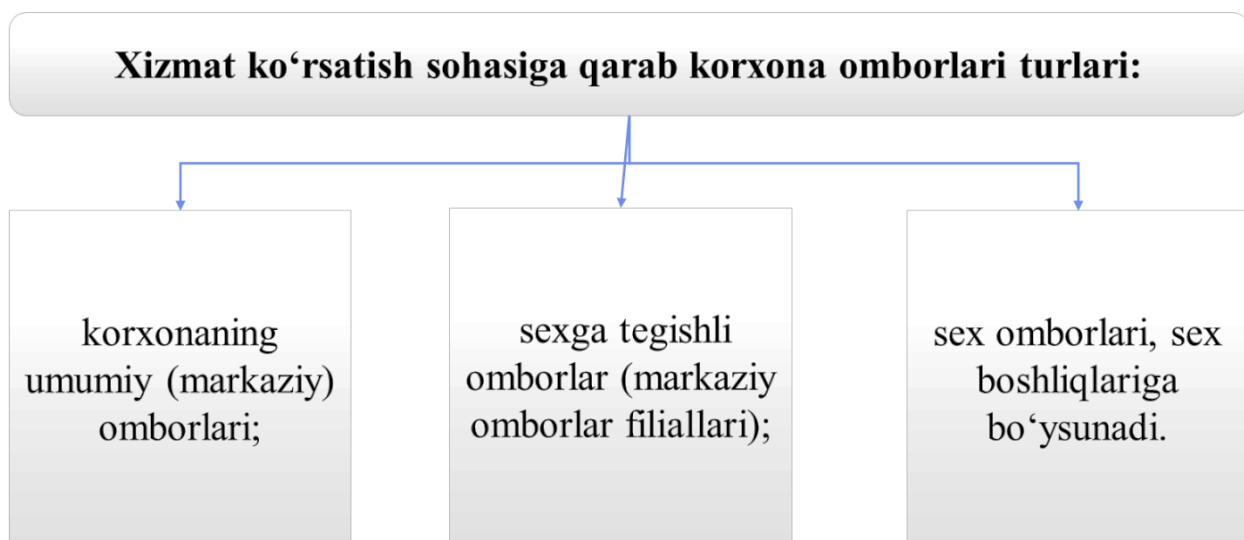
1-rasm. Ishlab chiqarish jarayonidagi ahamiyatiga ko‘ra omborxonalarining faoliyat yo‘nalishlari¹

¹ Muallif ishlanmasi

O‘zbekistonda xizmat ko‘rsatish sohasini, shuningdek logistika va yuk tashuvlari, omborxonalar logistikasini rivojlantirish hamda sifatini yaxshilash muhim ahamiyat kasb etadi.

Omborlarning roli va o‘rnini tahlil qilganda, ularni iyerarxiyaning turli bosqichlarida — ya’ni umumdavlat, mintaqaviy, lokal va ishlab chiqarish darajalarida ko‘rib chiqish maqsadga muvofiqdir. Ombor xo‘jaligini tashkil etishning eng sodda variantlaridan biri keng tarmoqli tuzilmadir. Bunday tuzilmada qaysidir bir to‘plash punkti boshqa bir nechta punktlar uchun manba — ombor bo‘lib xizmat qiladi. Bu tizimning keyingi bosqichi eshlonlashgan tuzilma bo‘lib, u bir necha iyerarxik bosqich — joylashtirish eshlonlaridan iborat bo‘ladi. Bunday tizimda iste’molchilardan talablar eng quyi pog‘onadagi punktlarga tushadi. Normal sharoitda tovarlar har bir pog‘onadagi omborlar yaqin joylashgan yuqori pog‘onadagi ombordan to‘ldiriladi. Masalan, kirim omborlarining zaxiralari ulgurji mintaqaviy omborlardan to‘ldiriladi.

Ba’zan tovarlar omborga to‘g‘ridan to‘g‘ri yetkazib beruvchidan keladi — bu holda regional yoki kirim omborlari chetlab o‘tiladi. Yoki regional ombordan tovarlar to‘g‘ridan to‘g‘ri oxirgi iste’molchi omboriga o‘tadi. Mahsulot ishlab chiqaruvchi korxonalariga qarashli omborlar ishlab chiqarishga mo‘ljallangan xomashyo, materiallar, butlovchi qismlar va boshqa mahsulotlarni saqlashga ixtisoslashgan bo‘lib, bunday omborlar, birinchi navbatda, ishlab chiqaruvchi iste’molchilarni zarur materiallar bilan ta’minlaydi. Xizmat ko‘rsatish sohasiga qarab korxonalar omborlari turlari **2-rasm**da keltirilgan (2-rasm).

2-rasm. Xizmat ko‘rsatish sohasiga qarab korxonalar omborlari turlari¹

Sotuvchi tashkilotlar omborlari tovarlarning ishlab chiqarish sohasidan iste’mol sohasiga uzluksiz harakatini ta’minlashga xizmat qiladi. Ularning asosiy vazifalari — ishlab chiqarish mahsulotini iste’mol mahsulotiga aylantirish hamda turli

¹ Muallif ishlanmasi

iste'molchilar, shu jumladan chakana savdo tarmoqlarining uzluksiz ta'minotini amalga oshirishdir.

Vositachi tashkilotlar (eng avvalo, transport tashkilotlari) moddiy boyliklarni jo'natish bilan bog'liq bo'lgan holatlarda, omborga qo'shimcha joylashtirish uchun mo'ljallanadi. Bunday omborlarga temir yo'l stansiyalari omborlari, avtotransport, daryo yoki dengiz portlarining yuk terminallari, havo transporti terminallari kiradi. Bajarilayotgan yuklarni qayta ishlash amaliyotlarining turi bo'yicha bu omborlar bir transport vositasidan tushirilgan yuklarni boshqasiga ortish imkonini beradi.

Omborda materiallar zaxirasining harakati maxsus kartoteka yordamida hisobga olinadi. Zaxiralar darajasi miqdoriy yozuvlar asosida yoki buyurtmalar davriyligi tizimi bo'yicha tartibga solinadi. Omborxonada xodimlari shtati — ombor amaliyotlari uchun zarur mehnat miqdori va murakkabligiga, qo'llanilayotgan transport vositalariga, yukni yuklash-tushirish va boshqa amaliyotlarning avtomatlashtirilganlik darajasiga qarab belgilanadi.

Omborga mahsulotlarni qabul qilish va joylashtirish tartibi tanlanayotgan joylashtirish shakliga bog'liq bo'lib, bu omborga egalik qilish yoki umumiy foydalaniladigan omborlardan foydalanish qaroriga bog'liq bo'ladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Omborlar sonini aniqlash va ombor tarmoqlarini innovatsion loyihalar asosida tashkil etish samaradorligi quyidagi omillarga bog'liq:

- Innovatsion investitsiyalarning maqsadlari nazariy jihatdan asoslanganligiga;
- Loyihani amalga oshirish uchun zarur ilmiy-tadqiqot va loyiha hujjatlarining mavjudligiga;
- Innovatsion loyiha texnik va iqtisodiy asoslanganligiga;
- Kerakli investitsiya mablag'larining mavjudligiga;
- Ishlab chiqarish jarayonida yangi namunaviy mahsulot turlarini to'liq o'zlashtirish imkoniga.

Innovatsion investitsiya samaradorligi — ishlab chiqarish davrida olingan yalpi foydaning oshib borishida namoyon bo'ladi. U ishlab chiqarishda yangilikni qo'llash orqali yaratilgan qo'shimcha mahsulot qiymatidan iborat bo'lishi lozim.

Omborxonada faoliyatini yanada rivojlantirish va takomillashtirish uchun quyidagi takliflarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- Sotuvchilarga omborxonada xizmatlari sifatini oshirish;
- Xizmat ko'rsatish turlarini ko'paytirish;
- Aholi va korxonalar uchun xizmat ko'rsatishda axborot texnologiyalaridan keng foydalanish;
- Maishiy va kompyuter texnikasi hamda ehtiyot qismlar uchun ombor imkoniyatlarini kengaytirish;
- Xizmat ko'rsatish xarajatlarini kamaytirish va xizmat sifatini oshirish;
- Zamonaviy asbob-uskunalaridan samarali foydalanish;
- Ma'muriy xarajatlardan ustidan doimiy nazorat o'rnatish va ularni qisqartirish choralarini ko'rish;

- Ilgʻor texnologiyalarni joriy etish va ularni iqtisod qilish imkoniyatlarini aniqlash;
- Rivojlangan davlatlar tajribasidan foydalangan holda mahalliy ichki bozorga moslashtirish;
- Xodimlar malakasini doimiy oshirish va qayta tayyorlash, yosh mutaxassislarni jalb etish orqali yangi ish oʻrinlarini yaratish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. А.А. Трифилжва, А.Н. Воронков. Маркетинговая логистика. Учебная пособия. Санкт-Петербург. изд. “Союз” 2021 год.
2. Бауерсокс Доналд Дж., Клосс Дейвид Дж. Логистика: интегрированная сеп поставок / Пер. с англ. М.: ЗАО «Олимп — Бизнес», 2011.-640 с.
3. Миротин Л.Б., Ташбаев И.Э. Логистика для предпринимателя: основные понятия, положения и процедуры: Учебное пособие. М.: ИНФРА-М, 2021.
4. F.Xoʻjaev. “Logistika” darslik. Toshkent. Innovatsion rivojlanish nashriyot matbaa uyi 2022-yil.
5. Karriyeva Ya.K.Globallashuv jarayonida xalqaro transport logistik tizimi faoliyatining samaradorligi. TDAU nashr tahririyati, T.: 2003 y.
6. F.Xoʻjaev, I.Muxtorova “Xalqaro logistika” oʻquv qoʻllanma Innovatsion rivojlanish nashriyot matbaa uyi 2023-yil.
7. Kuziev, A., Muratov, A., Suyunov, O., Mardonov, S., & Samatova, B. (2025, February). Clark-Wright algorithm in routing small-batch cargo transportation. In AIP Conference Proceedings (Vol. 3268, No. 1). AIP Publishing.
8. Urokovich K. A., Doʻstmurodovich S. O. GʻALLA OʻRIM-YIGʻIM DAVRIDA TRANSPORT VOSITALARIDAN FOYALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH //Механика и технология. – 2024. – №. 2 (9) Спецвыпуск. – С. 109-115.
9. Coals B. U. T. INTEGRATION OF LOGISTICS FUNCTIONAL AREAS AND THE PLACE OF WAREHOUSING IN THEM //International Journal Of Management And Economics Fundamental. – 2023. – Т. 3. – №. 12. – С. 50-57.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir: Xakimov Ziyodulla Axmadovich
Ingliz tili muharriri: Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich
Rus tili muharriri: Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li
Musahhah: Karimova Shirin Zoxid qizi
Sahifalovchi va dizaynerlar: Sadikov Shoxrux Shuxratovich
Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, aprel, 4-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: info@marketingjournal.uz
Bot: [@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)
Tel.: +998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. GOCT 7.56-2002 " Seriyali nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlataro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**